

Sclifos Eugen-Tudor*

POLITICA RUSEASCĂ A DOMNITORULUI MOLDOVEAN MIHAIL STURDZA

Mihail Sturdza, unul din personajele cele mai controversate ale istoriei moderne românești, domnul Moldovei în anii 1834-1849, într-o perioadă când Moldova se afla la hotarele celor trei imperii între Scyla crucii și Caribda semilunii, după expresia istoricului român Gheorghe Platon, simțea presiunea politică și militară, în urma schimbărilor raporturilor de forță din regiune.

Încă în anul 1816 el primise de la consulul rus de la Iași Pini un atestat care dovedea că a îndeplinit onorabil funcția de vornic de aprozi și că a fost în bune relații cu consulatul rusesc. Aceasta reprezenta doar începutul unei relații cu puterea protectoare, ce va cunoaște multe sinuozități¹.

Considerațiunile² sale asupra Principatelor scrise în 1825 sunt semnificative în acest sens: el exprima convingerea fermă că misiunea sa este de a-și servi patria în momentele grele ale prezentului, de a crede în viitorul ei luminos. Și de astă dată este subliniată opțiunea politică în favoarea Rusiei. „Je suivrai ultérieurement la ligne de conduite qui plaira á votre Excellenc de me tracer. Tout mon ambition et tout mon zèle, se bornent á être utile á mon pays en méritant votre confiance”³ reprezintă încă un fapt incontestabil că toate schimbările pe care dorea să le facă Sturdza în Moldova urmau să se facă sub egida Rusiei.

Câștigând sprijinul cercurilor politice românești, Mihai Sturdza se înscrie în lupta pentru obținerea tronului Moldovei, fiind convins că domnia lui Ioniță Sandu Sturdza este una tranzitorie. El considera că o adevărată reorganizare a Moldovei urma să se facă doar sub protectoratul rusesc și a unei domnii care să reprezinte interesele acesteia.

În Moldova sunt trimiși agenți ruși care să servească interesele „augustului protector” și să realizeze raporturi asupra stării de lucruri. Astfel au sosit Ribeaupierre, Ivan Liprandi, cu care Sturdza a întreținut relații de colaborare. Apoi l-a ajutat pe Kiselev la elaborarea Regulamentului Organic, fiind trimis la Petersburg împreună cu Asachi pentru a prezenta noua legiuire spre aprobare puterii protectoare.

* **Sclifos Eugen-Tudor**, cercetător științific stagiar la IISD al AȘM.

¹ Cristian Popișteanu, Dorin Matei, *Sturdzeștii: din cronică a unei familii istorice*, Fundația Culturală Magazin Istoric, București, 1995, p. 206.

² Considerațiuni asupra Principatelor Române la începutul anului 1825, în Hurmuzachi, *Documente*, Supl. I, vol 4, pp. 63-69.

³ Mihail Sturdza către Nesselrode, 8 ianuarie 1825, în Hurmuzachi, *Documente*, Supl. I, vol 4, p. 62. În traducere „eu voi urma linia de conduită trasată de Excelența Voastră. Toată ambiția și zelul meu, se limitează de a fi de folos țării mele și a merita încrederea dumneavoastră”.

Intrarea în țară a rușilor și victoria asupra domnului cărvunarilor obligat să promulge Anaforaua pentru pronomiile Moldovei (aprilie 1827) care restabilea în integritate privilegiile boierești, a deschis calea spre ordinea cea nouă. Apelul la spiritul conservator al Rusiei urmărește inserarea în firmanul pentru alegerea domnului a unei clauze prin care dreptul exclusiv de alegere urma să revină boierilor mari⁴.

Încă din 1827, în misiunea încredințată în Principate, pentru pregătirea viitoareii ocupații militare rusești și a elaborării unui memoriu asupra Principatelor⁵, colonelul Liprandi, „unul dintre agenții cei mai fini ai Rusiei”⁶, prietenul cel mai apropiat al lui Pușkin în perioada exilului său de la Chișinău, căsătorit mai târziu cu Zoe Samurcaș⁷, a găsit în persoana lui Mihail Sturdza un colaborator docil intereselor Rusiei. Acesta a manifestat un zel dar și o capacitate uimitoare de muncă în interesul Rusiei, câștigând repede sprijinul lui Kiseleff, încrederea și bunăvoința curții imperiale⁸.

Pregătindu-și cu minuțiozitate calea spre tron, Mihail Sturdza a devenit consilier al Rusiei, în momentul în care aceasta se afla în ajunul intervenției militare împotriva Turciei, a ocupării și eventual a anexării. În lupta dintre cele două fracțiuni ale boierimii, care reprezentau liniile politice în adoptarea căilor de dezvoltare a societății românești, câștig de cauză avuse marea boierime⁹.

După consumarea ocupației Moldovei de către trupele rusești, în presa controlată și cenzurată de domnie a început să se scrie favorabil puterii protectoare, se menționa despre bunele ei intenții și anume că: „scăparea noastră vine de la Nord. Totul ne leagă de Rusia, ea e mama noastră”¹⁰.

După 1828, prezența rusă a devenit una vizibilă, nu doar din punct de vedere militar, ci și la nivelul deciziilor politice adoptate, insușiunile statului fiind subordonate autorităților de ocupație rusești¹¹. Personajele cele mai influente ale regimului erau Feodor Petrovici Pahlen (consilier privat al țarului și președinte al divanurilor Principatelor), Matei Liovevici Minciaki (consulul general în Principate), dar mai ales Pavel Kiseleff, ultimul având sarcina de a aplica tratatul de la Adrianopol, fiind numit președinte plenipotențiar al Divanurilor¹².

În 1830, dar și mai înainte de acest an, Mihail Sturdza solicită puterii protectoare ca domnul să fie numit direct de Rusia, pentru a bara accesul la această

⁴ Mihail Sturdza către Ribeaupierre, martie 1827, în Hurmuzaki, Documente, Supl I, vol. 4, p.97.

⁵ James Caterley, *Români*, traducere de Eugen Lovinescu, Fălticeni, 1911, p. 94.

⁶ Felix Colson, *Coup d'oeil rapide sur l'état des populations chrétiennes de la Turquie d'Europe*, 1839, p. 25.

⁷ Gheorghe Bezviconi, *Însemnări contemporane ruse despre Principate 1822-1856*, în „Din alte vremi”, București, 1940, p. 42.

⁸ Gheorghe Platon, *Domitorul Mihail Sturdza și judecata istoriei*, Iași, Editura Academiei Române, 1995, p. 230.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Gheorghe Adamescu, *Epoca regulamentară din punct de vedere politic și cultural*, în „Literatura și arta română”, 1899, III, p. 388.

¹¹ Radu Mârza, *Rusia și Principatele Române în epoca regulamentară. O perspectivă culturală*, în „Annales Universitatis Apulensis, Series Historica”, 9, I, 2005, p. 83.

¹² *Ibidem*.

funcție supremă a unor persoane care nu s-ar putea situa la înălțimea instituțiilor cu care este chemat să guverneze: „Le seul moyen efficace serait la nomination á l’Hospodarat d’une personne qui croirait remplir un devoir sacré envers sa patrie, en se conformant aux vues salutaire de la Cour Protectrice, d’une personne intimement convaincue”¹³. Nesselrode i-a trimis nenumărate scrisori viitorului domn în care îi promitea că aceste propuneri vor fi examinate¹⁴. Care era rațiunea adoptării unor noi legiuri? A fost de ordin politic, acest lucru rezultând și din precizările lui Kisseleff pe care le-a făcut în raportul către împăratul Nicolae: „La 1828, Guvernul imperial, folosindu-se de ocupațiunea Principatelor cu armatele noastre, a depus toate silințele ca în timpul guvernării provizorii să desăvârșească propusa reorganizare, ca o afacere neapărată pentru bună stare a unei țări megieșită cu noi și ca o măsură care întărea temelia influenței noastre politice asupra Orientului. Îndemnat de vederi atât de înalte spre folosul și gloria Rusiei, cancelarul și contele Nesselrode a mijlocit înalta autorizație, după care Secretarul de stat Dașcov a fost trimis în Principate ca, conformându-se cu starea lucrurilor din țară, să schițeze un proiect de instrucțiuni pentru alcătuirea Regulamentelor”¹⁵.

Mihail Sturdza nu se excludea pe sine ca pretendent la tronul unic al celor două țări române. În *Amintirile* sale Radu Rosetti constata că Mihail Sturdza era unul dintre cei mai bine pregătiți boieri pentru a accede la funcția supremă în stat, evocând cunoștințele pe care fiul logofătului Grigoraș și domniței Mărioara Callimachi le deținea despre starea Moldovei. Iată ce menționează Radu Rosetti în portretul pe care i l-a schițat lui Mihail Sturdza: „a fost fără îndoială, bărbatul de stat cel mai capabil ce l-a produs Moldova de două veacuri încoace. S-a ocupat de tânăr de treburile publice și unele din memoriile adresate de el cabinetului de la Petersburg arată cât de serios își studiase țara de timpuriu și cu mintea lui puternică și clară își făcuse de pe atunci idee exactă de adevăratele ei nevoi. Din tinerețe aspirase la domnie și a știut să dobândească favoarea Petersburgului fără de care orice năzuință la scaun ar fi fost zadarnică”¹⁶. Datorită și descendenții sale, mai ales prin mama sa, care era fiica domnitorului Grigore Callimachi și nepoata lui Ioan Teodor Calimachi, iar mama ei, Elena Mavrocordat, era fiica lui Alexandru Mavrocordat, beizadea, și a Smarandei Sulgearoglu, bunicul ei patern nefiind altul decât Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot, Mihail Sturdza râvnea și el la conducerea țării¹⁷.

¹³ *Documente privitoare la istoria românilor: Urmare la colecția lui Eudoxiu de Hurmuzaki: Supl. I, vol. 5 (1822-1838)*, adunate, coordonate și publicate de D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, București, 1894, p. 35. În traducere: „Singurul mijloc eficace este numirea domnului în persoana unuia care crede în misiunea sacră față de patrie, conformându-se vederilor puterii protectoare, o persoană care are această convingere”.

¹⁴ Nesselrode către Mihail Sturdza, 1827, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. I, vol. 4, p. 94.

¹⁵ Paul Negulescu, George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei. Colecția vechilor legiuri administrative*, vol. I, București, 1944, p. 32-33.

¹⁶ Radu Rosetti, *Amintiri, Ce-am auzit de la alții*, Iași, 1922, p. 179.

¹⁷ Ștefan S. Gorovei, *Sângele domnesc al lui Mihail Vodă Sturdza*, în *Arhiva Genealogică*, 1995, nr. 3-4, p. 266.

De menționat faptul că Mihail Sturdza se impuse la tronul Moldovei, și datorită legăturilor sale cu Sturdzeștii de la Petersburg, prin vărul Alexandru, care făcea parte din partidul rusofil din Basarabia, și care avea convingerea că anexarea Moldovei este inevitabilă¹⁸, de asemenea a redactorului celebrului act al Sfintei Alianțe¹⁹, consilierul țarului²⁰, precum și prin contesa Edling, intima țarinei Rusiei²¹, cea care primea la salonul ei din Petersburg pe dușmanii declarați ai lui Napoleon²². Pe de altă parte „il sut naviguer sans péril entre ces deux écueils, la suzeranité et le protectorat”²³.

Mihail Sturdza îi ceruse în prealabil lui Kiselef să cruțe Principatele „de o călătorie ruinătoare, pricinuind mare nemulțumire compatrioților săi”²⁴. Replica oficialului rus a fost acidă, dându-i drept răspuns că domnitorii nu fuseseră numiți pentru a guverna în nume propriu²⁵. Astfel ca și pe vremuri domnii români s-au dus șă-și primească investitura la Constantinopol, acum într-o manieră diferită. Cauza trebuie căutată în faptul că sultanul nu mai dădea investitura propriilor săi vasali, ci celor ai Rusiei. După plecarea din Principate a lui Kiseleff, domnul moldovean i-a trimis o mulțumire cu următorul conținut: „În ceea ce mă privește, prin poziția prin care Excelența Voastră m-a situat, în timpul administrației tutelare și luminate, mi-ați îngăduit a-mi servi țara cu loialitate, și de a-mi fi atras stima și încrederea dumneavoastră. Țin la aceasta mai mult decât la orice. Întreaga mea viață mi-o voi consacra cultivării acestor sentimente și justificării alegerii pe care Excelența Voastră a binevoit s-o facă”²⁶.

Domnul moldovean nu putea face nici cea mai mică mișcare fără avizul guvernului țarist și al reprezentanților acestuia acreditați în Moldova²⁷, aceștia având rolul de a apăra interesele puterii protectoare și de a asigura o bună guvernare în regiune²⁸. Domnul Sturdza urma să fie supravegheat în toate actele și discursurile sale, în toate relațiile sale, devenind astfel „o mașină de moscovitism”²⁹, un simplu executant al ordinelor verbale ale consulului imperial, pro-

¹⁸ Manuel Menicovici, *Un apărător moldovean al ortodoxiei la curtea țarului Alexandru I*, în „Viața Românească”, 1924, nr.9, p. 315.

¹⁹ Radu Ștefan Vergatti, *Boierul Alexandru Sturdza și Sfânta Alianță*, în: „Argessis.Studii și comunicări. Seria Istorie”, 2004, p. 268.

²⁰ Bezviconi,Gheorghe, *Din vremea lui Alexandru Sturdza*, în: *Din trecutul nostru*, 1936, p. 56.

²¹ N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol VIII, *Revoluționarii*, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 278.

²² M. Theodorian-Caradă, *Sofia Swetchin*, București, s.n, p. 8

²³ M. Chopin et A.Ubicini, *Provinces danubiennes et roumaines*, Paris, 1856, p. 159. În traducere : „el a știut să „navigheze” fără nici un pericol între cele capcane: suzeranitatea și protectoratul”.

²⁴ Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privind istoria românilor*, vol. XVII: *Corespondența diplomatică și rapoartele consulare franceze (1825-1846)*, București, 1913, p. 304.

²⁵ *Ibidem*, p. 305.

²⁶ Hurmuzaki, *Documente*, Supl. I, vol 5, 106.

²⁷ Dan Berindei, *Diplomația românească modernă de la începuturi la proclamarea independenței de stat (1821-1877)*, București, Editura Albastros, 1995, p. 55.

²⁸ Barbara Jelavich, *Russia and the formation of Romanian National State (1821-1878)*, Cambridge, 1984, p. 36.

²⁹ Ion Heliade-Rădulescu, *Le protectorat du czar ou la Roumanie et la Russie. Nouveaux documents sur la situation européenne*, Paris, 1850, p. 60.

tectoratul rus fiind văzut mai degrabă ca un „flagel”³⁰, decât ca o binefacere din partea țarului de a-i apăra pe creștini. Cu toate că odată cu urcarea în scaunul domnesc a unui boier care făcea parte din grupul rusofililor și cu plecarea fostului președinte rus al divanurilor, ingerințele Rusiei în politica internă și externă a țării vor fi și mai mari, odată cu instalarea „creaturilor sale”³¹, adică consuli, care supravegheau chiar și cele mai mici chestiuni administrative. Toate chestiunile urmau să se rezolve la curtea de la Petersburg, ca urmare autonomia Principatelor devine una iluzorie, fiind pusă în pericol însăși ființa statală a Moldovei.

În calitatea sa de domn regulamentar, de susținător și de garant al noului regim instaurat, Mihai Sturdza dorea să fie identificat simbolic cu „establishmentul”³², justificându-și astfel acțiunile politice. Pe parcursul domniei sale, Sturdza avea să urmărească două obiective majore: extinderea propriilor atribuții asupra puterii și menținerea unor relații bune cu puterea protectoare. Ambele l-au pus într-un conflict iminent cu boierii³³. Se observă raporturile de colaborare sau de sfidare a puterii protectoare, mai ales în momentele în care i-a sfidat pe consuli care au trecut prin Iași, dar, totuși nu a fost depus din funcție, nici în momentul în care se aliase planurilor lui Ion Câmpineanu.

În septembrie 1837, Mihai Sturdza solicitase cancelarului Nesselrode de a fi primit de către împăratul Rusiei la reședința sa de vară din Crimeea. Din Odessa, contele de Nesselrode îi scria domnului Moldovei, exprimându-și regretul de a nu putea fi primit pentru a depune omagiu împăratului rus. Evident, țarul evitase să-l primească pe domnul moldovean, căci nu-l considera un adevărat conducător de stat, ci un simplu administrator.³⁴

În 1840 la Iași, Mihail Kogălniceanu, unul dintre viitorii frunțași ai generației pașoptiste, publica prima revistă națională *Dacia literară*. Cum era de așteptat, această revistă s-a dovedit a nu fi pe placul puterii protectoare care dorea încorporarea celor două provincii românești în Imperiu Rus.

Consulul de la Iași se arăta nemulțumit până și de analiza călătoriei prințului Demidoff în Principate, nemaivorbind de ideile exprimate de Vasile Alecsandri. Consulul credea că slăvirea lui Alexandru cel Bun era o ironie la conjunctura politică a momentului. Fără a primi o interdicție oficială, Kogălniceanu a primit explicația că Rusia se simțea lezată și amenințată în ordinele și reglementările sale, și astfel prima încercare, ce expunea nobilul program al liderului unei gene-

³⁰ *Situation politique de l'Orient. Les trois empires* în „Le Coresspondant”, tom XXIV, 1849, Paris, p. 203.

³¹ G. Le Cler, *La Moldo-Valachie, ce qu'elle a ete, ce qu'elle est, ce qu'elle pourrait etre*, Paris, 1856, p. 326.

³² Mihai Răzvan-Ungureanu, *Câteva note privitoare la ritualul ceremoniilor domnești din vremea lui Mihai Sturdza. Serbările instalării la putere (1834)*, în „Arhiva Genealogică”, 1994, nr. 3-4, p. 300.

³³ С. Н. Палаузов, *Румынская господарства Валахия и Молдавия в историко политическому отношений*, Санкт Петербург, 1859, p. 229.

³⁴ *Ibidem*.

rații moldovenești, a cărui operă a fost utilă curentului cultural și politic al întregii României, a trebuit să fie întreruptă³⁵.

În Moldova, persecutarea românilor se făcea în stilul tipic rusesc de a lovi adversarii pe la spate. Consulul Kotzebue a sugerat destituirea profesorului Lăzărescu de la Academia Mihăileană. Acesta a fost destituit pentru că un călugăr rus îi raportase consulului că, ascultând de la ferestrele sale, îl auzise enunțând idei liberale. Cuvântul progres era proscris din vocabular. După ce a plecat în exil, Mihail Sturdza avea să explice de ce a neglijat învățământul: „Știi bine că este așa, și intenția mea, de îndată ce m-am numit Domn, aceasta a fost, dar, din loc ce am văzut că nu le place Rușilor. Rușii vroiau să facă și în țara noastră ca la ei, unde școlile sunt o fanfaronadă și o pospăială pentru ochii străinilor și unde se cheltuiesc bani nu ca să învețe carte și să se lumineze poporul, ci ca să nu învețe”³⁶.

Un interes aparte îl reprezintă viziunea pe care domnul Mihail Sturdza privind evenimentele din 1848 din 27-29 martie 1848, opinie relatată în ample raporturi diplomatice, adresate cancelarului Karl Nesselrode în care, printre alte lucruri, critica comportamentul inadecvat al consulului rus în timpul evenimentelor din martie 1848, considerând că nu a primit sprijin suficient din partea acestuia la mișcarea de reprimare a mișcării din Moldova. El a încercat prin aceasta să se sustragă de la controlul puterii protectoare, manifestând o oarecare independență. Din această cauză puterea protectoare îl trimite în Moldova pe Alexandr Osipovici Duhamel, care „era un personaj important cu titlul de comisar împărătesc extraordinar al Curții protectoare”³⁷, cu sarcina de a-i superviza pe cei doi domnitori români³⁸. Se spunea despre Duhamel că avea „misiunea de a-l face pe Vodă să intre în legalitate”³⁹. Trimiterea lui Duhamel în capitala Moldovei demonstrează încă odată că Rusia urmărea cu atenție acțiunile domnului moldovean, pentru a nu-i permite acestuia să iasă de sub umbrela protectoratului rus. Pe de altă parte, Mihail Sturdza era prețuit și apreciat de înalții oficiali ruși.

Opoziția împotriva domnitorului Mihail Sturdza lua amploare. Într-un raport din 25 martie 1849, înaintat lui Nesselrode, Tumanski comunica despre apelurile insistente ale boierilor de a-l destitui pe domnul Moldovei. La ultima întrevedere pe care consulul rus o avuse cu prințul Sturdza, acesta din urmă declarase că nu ține absolut deloc la poziția sa „de care este complet dezgustat”, și că nimic nu i se pare mai potrivit decât să revină la viața simplă de persoană par-

³⁵ N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 72.

³⁶ N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului al XIX-lea. Ștefan Dăscălescu*, în AARMSI, s. III, t. XIII, p. 40.

³⁷ George Sion, *Suvenire contemporane*, București, 2000, p. 156.

³⁸ K. Nesselrode către K. Kotzebue, 1 aprilie 1848, Petersburg, în: Ion Varta, *Revoluția de la 1848 în Țările Române: Documente inedite din arhivele rusești*, Chișinău, Editura ARC, 1998, p. 29.

³⁹ George Sion, *op. cit.*, p. 156-157.

ticulară⁴⁰. Ulterior, în preajma sărbătorilor de Paști, opoziția boierească a adoptat o poziție mai conciliatoare în așteptarea apropiatei destituiri a lui Mihail Sturdza.

În această perioadă, însă, Rusia era mult mai preocupată de a convinge Poarta să încheie o convenție în privința Principatelor. Poarta a fost nevoită să cedeze presiunilor țarului, care propuse o ocupație comună pe timp de șapte ani și încheierea unei convenții. Cu toate că a întâmpinat opoziție din partea demnitarilor Imperiului Otoman, precum și a ambasadorilor Angliei și Franței, Sublima Poartă a fost convinsă de către ambasadorul Rusiei la Constantinopol să încheie o înțelegere la sfârșitul lunii martie 1849. Din partea Rusiei a sosit în luna aprilie la Constantinopol generalul P. H. Grabbe, spre a determina semnarea Convenției la Balta-Liman în ziua de 1 mai 1849. Convenția prevedea ca domnii aleși până acum pe viață să fie numiți pe termen de șapte ani de către sultan, cu asentimentul țarului⁴¹. O armată ruso-turcă de 35 000 de oameni trebuia să ocupe Principatele, până când spiritele se vor calma, urmând ca mai apoi aceasta să se reducă la 10000 de oameni. Aceste trupe urmau să părăsească Principatele, după „desăvârșita lor organizare”. Până atunci un comisar rus și unul turc vor superviza situația din Principate, având misiunea de a oferi consiliere „ori de câte ori vor remarca unele abuzuri grave sau vreo măsură dăunătoare liniștei țării”⁴². Poarta a procedat astfel, deoarece, pe de o parte, se temea de Rusia, iar pe de altă parte, din cauza interesului scăzut al puterilor apusene pentru soluționarea problemei Principatelor. Prin încheierea convenției de la Balta – Liman, Poarta mergea fără voie „spre însăși a ei dărăpănare, spre însuși a ei risipă”⁴³. Prin semnarea acestei convenții, Poarta întărea, fără să-și dea seama, și mai mult influența Rusiei în Principate. Prevederile sale erau dezastruoase pentru Principate, dar în același timp știrbea și din prestigiul Porții.

La 13 mai 1848 generalul Duhamel îl informa pe Nesselrode că i-a comunicat domnului moldovean Mihai Sturdza că a sosit momentul ca să-și dea demisia. Prințul i s-a adresat generalului rus, cerându-i permisiunea de a se întoarce în Basarabia în momentul în care demisia sa va fi acceptată de Rusia⁴⁴. Duhamel i-a cerut cancelarului Nesselrode să dispună ca lui Mihail Sturdza să nu i se creeze obstacole pentru a sosi în Basarabia.

În 1849 Mihail Sturdza părăsește tronul Moldovei și cere permisiunea de a pleca în Basarabia.

Summary

Michael Sturdza was neither just an instrument of Russian policy in the Principalities, nor a governor of a simple Russian guberniya he administrated. Nor was he

⁴⁰ Th. Tumansky către K. Nesselrode, 25 martie 1849, Iași, în Ion Varta, *op. cit.*, p. 458.

⁴¹ Ștefan Pascu, Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria României*, I, București, 1977, pp. 188-190.

⁴² *Ibidem*, p. 189.

⁴³ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, XII, Iași, 1896, p. 416.

⁴⁴ Al. Duhamel către Nesselrode, 13 mai 1849, București, în Ion Varta, *op. cit.*, p. 476.

treated from this position. Russia had created sufficient means, especially through Russian consuls and the Intelligence Service to be able to exercise control over the Principalities. Prince Mihail Sturdza knew how to handle tactfully the support of the Protective Power to create his political ascendancy in Moldova, counting from the beginning on the capitulations with the Porte.

Close cooperation with Tsarist authorities since the aftermath of the revolution led by Tudor Vladimirescu, services to Russia in the war against the Ottoman Empire in the years 1828-1829, personal contribution to the development of the Organic Regulation represented sufficient evidence for the Protective Power on the loyalty of Mihail Sturdza to the Court of St. Petersburg.

Thanks to its qualities as a diplomat, Mihail Sturdza stood on the throne of Moldavia for 15 years. Revolution of 1848-1849 was fatal to him, grievances against him multiplied, he was dismissed and had to leave Bessarabia